

บทที่ 2

ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ก่อนที่คาบสมุทรเกาหลีจะถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ญี่ปุ่นกับเกาหลีทั้งสองที่ยังเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ต่างมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนกัน แต่หลังจากที่ลัทธิจักรวรรดินิยมได้แผ่ขยายเข้าไปในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งทั้งจีนและญี่ปุ่นต่างได้นำเอาลัทธินี้มาใช้ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ทั้งนี้ญี่ปุ่นเห็นว่าคาบสมุทรเกาหลีมีความสำคัญทั้งทางยุทธศาสตร์ และเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมญี่ปุ่น ญี่ปุ่นจึงต้องการที่จะยึดเอาคาบสมุทรเกาหลีไว้เป็นอาณานิคม และทำได้สำเร็จ โดยสามารถยึดเอาเกาหลีเป็นอาณานิคมได้ในปี ค.ศ. 1910 หลังจากที่ยึดเกาหลีเป็นอาณานิคมได้แล้ว ญี่ปุ่นได้ส่งข้าหลวงใหญ่ (ผู้แทนญี่ปุ่น) ของตนไปปกครองเกาหลีจนถึงปี ค.ศ. 1945 เกาหลีภายใต้การปกครองของญี่ปุ่น ถูกญี่ปุ่นกดขี่ขูดรีดและทำทารุณกรรมอย่างมาก¹ ทำให้ความสัมพันธ์อันดีที่เคยมีต่อกันก่อนหน้านี้ได้พังทลายลง และกลับกลายเป็นการสร้างความสัมพันธ์ ในลักษณะที่เป็นปรปักษ์ต่อกัน แม้ว่าเกาหลีจะได้รับการปลดปล่อยจากการตกเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1945 หลังจากที่ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้วก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลียังมีลักษณะของความไม่เป็นมิตร

¹ ดูเพิ่มเติมได้ใน ภูวคณ ทรงประเสริฐ, *ประวัติศาสตร์เกาหลีสมัยใหม่* (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521), หน้า 75 - 82.

ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นและเกาหลีเหนือที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ จะแบ่งออกเป็น 3 ช่วงด้วยกัน คือ ช่วงสงครามเย็นระยะที่ 1 (ค.ศ. 1950-1969) ซึ่งเป็นช่วงที่บรรยากาศระหว่างประเทศเกิดความตึงเครียด เกิดการเผชิญหน้าทางการเมืองและอุดมการณ์ ระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต ช่วงสงครามเย็นระยะที่ 2 ช่วงผ่อนคลายความตึงเครียด โดยการเผชิญหน้าระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตได้ลดระดับลง (ค.ศ. 1970-1989) และช่วงสุดท้ายเป็นช่วงหลังสงครามเย็น (ค.ศ. 1990-1994) ซึ่งญี่ปุ่นและเกาหลีเหนือต่างได้พยายามที่จะปรับความสัมพันธ์ตลอดมานับแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยจะกล่าวถึงความสัมพันธ์ใน 2 ช่วงแรกพอสังเขป แต่จะเน้นในช่วงหลังสงครามเย็น อันเป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

ความสัมพันธ์ช่วงสงครามเย็นระยะที่ 1 (ค.ศ. 1950-1969)

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ยุติลง ประเทศมหาอำนาจที่เคยร่วมทำสงครามเกิดขึ้นขัดแย้งกันเอง หันมาเผชิญหน้าแข่งขันกันทางการเมืองและอุดมการณ์ ระหว่างสหรัฐอเมริกา ผู้นำค่ายโลกเสรีประชาธิปไตย กับสหภาพโซเวียต ผู้นำค่ายโลกสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ซึ่งความขัดแย้งนี้ได้ขยายเข้าสู่คาบสมุทรเกาหลี และในปีค.ศ.1945 สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตได้แบ่งเขตอิทธิพลของตนในคาบสมุทรเกาหลีโดยใช้เส้นรุ้งที่ 38 เป็นเส้นแบ่งเขต เขตที่อยู่เหนือเส้นรุ้งที่ 38 เป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี หรือที่เรียกว่า "เกาหลีเหนือ" และเขตที่อยู่ใต้เส้นรุ้งที่ 38 เป็นสาธารณรัฐเกาหลี หรือที่เรียกกันว่า "เกาหลีใต้"² ในค.ศ. 1948 เกาหลีใต้ประกาศตนเป็น สาธารณรัฐเกาหลี ภายใต้การรับรองจากองค์การสหประชาชาติ ในขณะที่เกาหลีเหนือประกาศตนเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลีอย่างเป็นทางการภายใต้การรับ

² Peter Lowe, "The Establishment of Two Koreans," in *The original of the Korean War* (New York : Longman,1986), pp. 19-20.

รองจากสหภาพโซเวียต³ และในปี ค.ศ. 1949 จีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน อีกทั้งการเกิดสงครามเกาหลีในปีต่อมาทำให้สหรัฐอเมริกาเริ่มหันวัดต่อการขยายอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชีย จึงพยายามสกัดกั้นไม่ให้ลัทธิคอมมิวนิสต์แผ่ขยายเข้าสู่ภูมิภาคเอเชีย จึงประกาศนโยบายปิดล้อมประเทศคอมมิวนิสต์ (containment policy) ญี่ปุ่นซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของสหรัฐอเมริกา หลังจากยอมแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงถือเป็นประเทศสำคัญประเทศหนึ่ง ที่สหรัฐอเมริกาพยายามสกัดกั้นไม่ให้ลัทธิคอมมิวนิสต์แผ่กระจายเข้าประเทศ จึงพยายามผลักดันให้ญี่ปุ่นดำเนินนโยบายต่างประเทศปิดล้อมประเทศคอมมิวนิสต์คล้ายตามสหรัฐอเมริกา เกาหลีเหนือซึ่งประกาศตนเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ จึงตกอยู่ในข่ายที่ต้องถูกปิดล้อม ญี่ปุ่นจึงหันไปสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเกาหลีใต้แทน ประกอบกับในปี ค.ศ. 1951 ญี่ปุ่นลงนามในสนธิสัญญาความมั่นคงกับสหรัฐอเมริกา และในปี ค.ศ. 1953 สหรัฐอเมริกาทำสนธิสัญญาความมั่นคงกับเกาหลีใต้ ทำให้ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้กระชับความสัมพันธ์กันยิ่งขึ้น โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นตัวกลางเชื่อมโยงความสัมพันธ์ เพราะทั้งญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ต่างอยู่ภายใต้ร่มเงาความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาเช่นเดียวกัน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือแทบจะไม่มี หรือมีอย่างจำกัด อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางการเมืองและอุดมการณ์ รวมทั้งความทรงจำเกี่ยวกับความโหดร้ายทารุณ จากการกระทำของญี่ปุ่นในช่วงยึดเกาหลีเป็นอาณานิคม

นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นต่อคาบสมุทรเกาหลีจึงมีลักษณะที่เรียกว่า "นโยบายเกาหลีเดียว" (One Korea Policy) คือญี่ปุ่นสร้างความสัมพันธ์กับรัฐบาลเกาหลีใต้เพียงรัฐบาลเดียวเท่านั้น ประกอบกับต้องดำเนินนโยบายปิดล้อมประเทศคอมมิวนิสต์ตามสหรัฐอเมริกา จึงทำให้

³ Brian Hunter, "North Korea," in *The Statesman's Year-Book* (London : Macmillan, 1995), p. 846.

ญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือไม่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ญี่ปุ่นเห็นความสำคัญของเกาหลีใต้ในฐานะที่เป็นประเทศหน้าด่าน (buffer zone) ในการหลั่งไหลอารยธรรมและลัทธิคอมมิวนิสต์สู่ญี่ปุ่นได้ นอกจากนี้เกาหลีใต้ยังเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญสำหรับญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศที่ขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยสภาพภูมิรัฐศาสตร์ที่เป็นเกาะ ดังนั้นญี่ปุ่นจึงให้ความสำคัญกับเกาหลีใต้มากกว่าเกาหลีเหนือ ญี่ปุ่นจึงพยายามที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเกาหลีใต้ มากกว่าเกาหลีเหนือ เพราะฉะนั้นหลังจากที่เกาหลีใต้ได้รับการปลดแอก จากการเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่น และหลังจากที่ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือจึงมีความสัมพันธ์ในลักษณะของความเป็นปรปักษ์มากกว่าเป็นมิตรที่ดี

ในทางตรงกันข้าม หลังจากที่เกาหลีเหนือได้ประกาศเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลีในปี ค.ศ. 1948 เกาหลีเหนือเริ่มติดต่อกับญี่ปุ่นอย่างไม่เป็นทางการขึ้นในปี ค.ศ. 1953 โดยเชิญตัวแทนญี่ปุ่นไปเยือนเกาหลีเหนือ ซึ่งญี่ปุ่นสนองตอบ แต่เป็นไปอย่างไม่เป็นทางการ⁴ อย่างไรก็ตามการไปเยือนครั้งนี้มีทั้งนักการเมือง นักธุรกิจ ผู้นำแรงงาน และผู้นำนักศึกษาไปด้วย และในปี ค.ศ. 1955 รัฐมนตรีต่างประเทศของเกาหลีเหนือ นาม อิล (Nam Il) ได้ออกแถลงการณ์ว่ายินดี และพร้อมที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศญี่ปุ่น แม้จะมีความแตกต่างทางอุดมการณ์และการเมืองก็ตาม ซึ่งถือเป็นการพูดถึงการสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศทั้ง 2 เป็นครั้งแรก⁵ ปฏิกริยาของเกาหลีเหนือที่เกิดขึ้นนี้เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับ

⁴ ทั้งนี้เกาหลีเหนือมีนโยบายแบ่งแยกเรื่องของประเทศชน (เอกชน) ออกจากเรื่องของรัฐ แยกการเมืองออกจากเศรษฐกิจ และแยกเรื่องการค้าออกจากการทูต ดู Byung Chul Koh, *The Foreign Policy of North Korea* (New York : Frederick A. Praeger, 1969), p. 189.

⁵ Masao Okonogi, "The Political Dynamics of Japan-North Korea Relation : Implications for the South," *Korea and World Affairs* 13 : 2 (Summer 1989), pp. 331-332.

นโยบายของรัฐบาลนาย อิชиро ฮาโตยามา ที่ได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศใหม่ประกาศจะปรับความสัมพันธ์กับประเทศคอมมิวนิสต์ โดยการสร้างความสัมพันธ์ทางการค้าก่อน ดังนั้นการค้าระหว่างทั้ง 2 ได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจัง และได้เพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ⁶ และมากยิ่งขึ้นเมื่อสามารถทำข้อตกลงทางการค้าระหว่างกันได้สำเร็จในปี ค.ศ. 1956 ที่กรุงปักกิ่ง (ดูตารางที่ 1) ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือเริ่มพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น นอกจากนี้ทั้ง 2 ฝ่ายมีการพูดคุยกันถึงการปรับความสัมพันธ์สู่ระดับปกติต่อกันด้วย อย่างไรก็ตามแม้การปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือในช่วงนี้ จะกันไปเฉพาะด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม และอย่างไม่เป็นทางการ แต่ญี่ปุ่นถือว่าความสัมพันธ์ที่มีต่อกันนี้ จะเป็นการปูทางไปสู่การปรับความสัมพันธ์สู่ระดับปกติอย่างเป็นทางการ ในทุก ๆ ด้าน ไม่เฉพาะแต่ด้านเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเท่านั้น

⁶ ในปี ค.ศ. 1954 รัฐบาลของอิชиро ฮาโตยามา ได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยเน้น 1) จะยังคงดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นอิสระและเน้นสันติภาพ 2) จะปรับความสัมพันธ์กับประเทศคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสหภาพโซเวียตและจีน 3) ก่อนที่จะสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศคอมมิวนิสต์ จะต้องสร้างและส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการค้าก่อน 4) จะไม่ใช้การทูตลับ (secret diplomacy) แต่จะใช้การทูตระดับประชาชน (people's diplomacy) ดู Jung Hyun Shin, *Japanese-North Korea Relations : Linkage Politics in the Regional System of East Asia* (Seoul : Kyunghee University Press, 1981), pp. 93-94.

ตารางที่ 1 : มูลค่าการค้าที่ญี่ปุ่นทำกับเกาหลีเหนือระหว่างปี ค.ศ. 1955-1960

ปี ค.ศ.	ส่งออก (ล้านเหรียญสหรัฐ อเมริกา)	นำเข้า (ล้านเหรียญสหรัฐ อเมริกา)	รวม (ล้านเหรียญสหรัฐ อเมริกา)	ดุลการค้า
1955	0.09	0.5	0.59	- 0.41
1956	0.1	0.5	0.6	- 0.4
1957	2.1	2.0	4.1	+ 0.1
1958	2.1	1.9	4.0	- 0.2
1959	2.8	0.7	3.5	+ 2.1
1960	1.8	3.1	4.9	- 1.3

ที่มา : Jung Hyun Shin, *Japanese-North Korean Relations : Linkage Politics in the Regional System of East Asia* (Seoul: Kyunghee University, 1981), p.125 and 151.

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ เริ่มต้นชัดเจนหลังจากที่ได้ดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับประเทศคอมมิวนิสต์ดังกล่าวมา มีการทำข้อตกลงกันระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคสังคมนิยม และนักธุรกิจญี่ปุ่น กับเจ้าหน้าที่ของเกาหลีเหนือ โดยมีการออกแถลงการณ์ร่วมกันเรียกว่าแถลงการณ์ฟูรุยะ-คิม (The Furuya-Kim Joint Communique) ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1955 แถลงการณ์นี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ

- 1) เพื่อปรับความสัมพันธ์สู่ระดับปกติ
- 2) สร้างกงสุลถาวร เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม
- 3) ยินยอมให้มีการเดินทาง โดยไม่เก็บค่าธรรมเนียมระหว่าง 2 ประเทศ

4) รับรองการทำประมงเสรีในเขตน่านน้ำภายนอก⁷

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือที่ดำเนินอยู่ในขณะนั้นดำเนินไปอย่างไม่เป็นทางการ ภาคเอกชนจะเป็นผู้ดำเนินการค้าเอง จึงเรียกว่า "การทูตระดับประชาชน" (people's diplomacy) จนกระทั่งเข้าสู่ทศวรรษ 1960 รัฐบาลญี่ปุ่นจึงได้ยินยอมให้มีการค้าโดยตรงกับเกาหลีเหนืออย่างเป็นทางการขึ้น ทั้งนี้เพราะญี่ปุ่นได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศในอีกลักษณะหนึ่งโดยแยกการเมืองออกจากการค้า (division of economics from politics) ทำให้การค้าระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ (ดูตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 : มูลค่าการค้าที่ญี่ปุ่นทำกับเกาหลีเหนือระหว่างปี ค.ศ. 1961-1965

ปี ค.ศ.	ส่งออก (ล้านเหรียญสหรัฐ)	นำเข้า (ล้านเหรียญสหรัฐ)	รวม (ล้านเหรียญสหรัฐ)	ดุลการค้า
1961	4.4	3.0	8.0	+ 1.4
1962	4.5	3.5	9.5	+ 1.0
1963	4.9	4.6	14.7	+ 0.3
1964	5.3	9.4	31.4	- 4.1
1965	11.2	20.2	32.1	- 9.0

ที่มา : Jung Hyun Shin, *Japanese-North Korea Relations: Linkage Politics in The Regional System of East Asia* (Seoul : Kyunghee University, 1981), p. 151 and 181.

⁷ Kiwon Chung, "Japanese-North Korea Relations Today," *Asian Survey* 4: 4 (April 1964), pp. 792-793.

เมื่อความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือมีมากขึ้น ความสัมพันธ์โดยรวมระหว่างประเทศทั้ง 2 จึงพัฒนาขึ้นตามไปด้วย แต่ต้องชะงักไปในกลางทศวรรษ 1960 เมื่อรัฐบาลญี่ปุ่นได้ลงนามสถาปนาความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการกับเกาหลีใต้ในปี ค.ศ. 1965 ซึ่งภายใต้สนธิสัญญานี้ รัฐบาลญี่ปุ่นให้การรับรองว่ารัฐบาลเกาหลีใต้เป็นรัฐบาลที่ถูกต้องชอบธรรมตามกฎหมายเพียงรัฐบาลเดียว ทำให้เกาหลีเหนือไม่พอใจเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่เริ่มดีขึ้นได้เสื่อมลง มูลค่าการค้าระหว่างประเทศทั้ง 2 จึงลดปริมาณลงช่วงขณะหนึ่ง (ดูตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 : มูลค่าการค้าที่ญี่ปุ่นทำกับเกาหลีเหนือ ระหว่างปี ค.ศ. 1965-1970

ปี ค.ศ.	ส่งออก (ล้านเหรียญสหรัฐ)	นำเข้า (ล้านเหรียญสหรัฐ)	รวม (ล้านเหรียญสหรัฐ)	ดุลการค้า
1965	11.2	20.2	32.1	- 9.0
1966	5.0	23.0	28.0	- 18.0
1967	6.3	29.6	35.9	- 23.3
1968	20.7	34.0	54.7	-13.3
1969	24.0	32.0	56.0	- 8.0
1970	23.0	34.0	57.0	- 11.0

ที่มา : Hong Nack Kim, "Japan's Korea Policy in the Post-Seoul Olympics Era,"

Korea Observer 19:3 (Autumn 1988), p. 265.

อย่างไรก็ดีด้วยสภาพทางเศรษฐกิจภายในที่ย่ำแย่ของเกาหลีเหนือ ประกอบกับเกาหลีเหนือมีแผนการพัฒนาเศรษฐกิจภายใน ซึ่งต้องการความช่วยเหลือจากต่างประเทศ โดยเฉพาะจากญี่ปุ่นที่สามารถพัฒนาประเทศจนเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ให้เข้ามาช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ของเกาหลีเหนือ การค้าระหว่างเกาหลีเหนือกับญี่ปุ่นจึงดำเนินต่อไป และเริ่มมากขึ้นตามลำดับ (ดูตารางที่ 3) แต่ทว่าความสัมพันธ์ที่เริ่มดีขึ้นนี้ไม่ได้ทำให้ญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือสามารถปรับความสัมพันธ์สู่ระดับปกติอย่างเป็นทางการต่อกันได้

ความสัมพันธ์ช่วงสงครามเย็นระยะที่ 2 (ค.ศ. 1970-1989)

ในช่วงต้นทศวรรษ 1970 สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศได้เกิดการเปลี่ยนแปลง ประเทศมหาอำนาจที่เคยบาดหมางกัน หันมาประนีประนอมปรับความสัมพันธ์ระหว่างกัน สหรัฐอเมริกาเปลี่ยนแปลงนโยบายหันมาปรับความสัมพันธ์กับประเทศคอมมิวนิสต์ โดยได้สถาปนาความสัมพันธ์สู่ระดับปกติอย่างเป็นทางการกับจีนในปี ค.ศ. 1971 ส่งผลให้ญี่ปุ่นสถาปนาความสัมพันธ์กับจีนในปี ค.ศ. 1972 ทำให้เกาหลีเหนือเริ่มหันมาทำการปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับญี่ปุ่นอีกครั้งเพราะคาดว่าญี่ปุ่นจะหันมาปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือด้วยอย่างแน่นอน หลังจากที่ญี่ปุ่นได้สถาปนาความสัมพันธ์ กับสหภาพโซเวียตไปแล้วในปี ค.ศ.1956 และกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีนในปี ค.ศ. 1972 ญี่ปุ่นก็น่าจะสถาปนาความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือด้วย ทั้งนี้ประธานาธิบดีคิม อิล ซุง ของเกาหลีเหนือเองก็ได้ตั้งความหวังว่าญี่ปุ่นจะปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนืออย่างแน่นอน ซึ่งรัฐบาลเกาหลีเหนือได้ส่งตัวแทนไปญี่ปุ่น เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ด้านเทคโนโลยี เป็นผลให้การค้าระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือในช่วงนี้เพิ่มปริมาณมากขึ้นหลายเท่าตัว (ดูตารางที่ 4) แต่ญี่ปุ่นยังดำเนินการปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนืออย่างเป็นทางการเป็นขั้นตอนและยังคงยึดนโยบาย "แยกการเมืองออกจากการค้า" ต่อไป ขั้นแรกของการดำเนินการปรับความสัมพันธ์สู่ระดับปกติ คือ การสร้างความสัมพันธ์ทางการค้า ไปสู่ขั้นของการสร้างความสัมพันธ์ทางการทูต โดยเริ่มจากระดับเอกชน ระดับกึ่งรัฐบาล และระดับรัฐบาล

ทั้งนี้ในปี ค.ศ. 1971 มีการจัดตั้ง dietman's league หรือ Parliament Members Union⁸ เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ และในปี ค.ศ. 1972 มีการจัดตั้ง Liaison Conference for Japanese and North Korea Workers Exchanges and Solidarity, Association for Japan-North Korea Cultural Exchange, Japan Coastal Cities Conference for Promotion of Japan-North Korea Friendship and Trade และในปี ค.ศ. 1973 มีการจัดตั้ง National Congress หรือ National Council และ League of Promotion for Normalization of Japan-North Korea Relations ขึ้นอีก เพื่อส่งเสริมการปรับความสัมพันธ์สู่ระดับปกติอย่างเป็นทางการ⁹ และรัฐบาล

⁸ dietman's league ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ เพื่อผลักดันให้พรรคเสรีนิยมประชาธิปไตย ซึ่งเป็นพรรครัฐบาลเข้าร่วม และเพื่ออำนวยความสะดวกในการติดต่อ แลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางการเมืองและการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ เพื่อที่จะสามารถสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการได้สำเร็จ ทั้งนี้ dietman's league เป็นการรวมตัวของสมาชิกสภาไดเอท 237 คน ประกอบด้วยสมาชิกพรรคเสรีประชาธิปไตย 31 คน สมาชิกพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่น 155 คน สมาชิกพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย 15 คน พรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่น 15 คน พรรคโคเม 15 คน Ninn Club 4 คน และอิสระอีก 2 คน ดู Rhee Seung-Keun, "Japan's Foreign Policy Toward North Korea and Its Impact on Korean Security," *East Asian Review* 1:3 (Autumn 1974), p. 289, Seung K. Ko, "North Korea's Relation with Japan since Detente," *Pacific Affairs* 50 (Spring 1977), p. 35 and Jung Hyun Shin, "North Korea and South Korea-Japan Relations : With Reference to Japan's Two Korea Policy," *Korea Observer* 16:4 (Winter 1985),p. 299.

⁹ Jung Hyun Shin, *Japanese-North Korea Relations : Linkage Politics in The Regional System of East Asia*, p. 194 and Hong Nack Kim, "Japan's Policy Toward North Korea since 1965," *Korea and World Affairs* 7:4 (Winter 1983) p. 659.

ญี่ปุ่นในขณะนั้นคือรัฐบาลทานากะ ได้สนับสนุนและส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ด้านอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การเมืองและการทูต¹⁰ และแม้ว่ารัฐบาลทานากะจะแสดงจุดยืนเน้นการสร้างความสัมพันธ์ เฉพาะด้านที่ไม่ใช่การเมืองและการทูตกับเกาหลีเหนือ แต่ได้ดำเนินมาตรการบางอย่างที่ถือว่า เป็นการเปิดทางสู่การสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ คือญี่ปุ่นเริ่มผ่อนผันในการให้วีซ่ากลับประเทศแก่ชาวเกาหลีที่พำนักอยู่ในญี่ปุ่นหลังกลับจากเยือนเกาหลีเหนือ ยอมให้ชาวเกาหลีเหนือเยือนญี่ปุ่น และอนุมัติสินเชื่อผ่านธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้า (export-import Bank : EXIM) ในการทำการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือด้วย¹¹ ท่าทีของรัฐบาลญี่ปุ่นนี้จึงส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างกัน จนทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็นประเทศคู่ค้าอันดับ 1 ของเกาหลีเหนือในบรรดาประเทศที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ในช่วงนี้

¹⁰ ในช่วงนี้ Dietman's league ได้ทำข้อตกลงทางการค้ากับเกาหลีเหนือ และลงนามในข้อตกลงแลกเปลี่ยนนักกีฬา ศิลปินพื้นฐาน นักวิชาการ และสื่อมวลชนระหว่างกัน ดู Willaim R. Nester, "Japan and Two Koreas," in *Japan and the Third World : Patterns, Powers, Prospects* (London : Macmillan, 1992), p. 170.

¹¹ Hong Nack Kim, "Japan's Two Koreas Policy and Its Implication for Korean Unification," in *Korea Reunification : New Perspectives and Approaches* (Seoul : Kyungnam University Press , 1984), pp. 209-210.

ตารางที่ 4 : มูลค่าการค้าที่ญี่ปุ่นทำกับเกาหลีเหนือระหว่างปี ค.ศ. 1971-1989

ปี ค.ศ.	ส่งออก (ล้านเหรียญสหรัฐ)	นำเข้า (ล้านเหรียญสหรัฐ)	รวม (ล้านเหรียญสหรัฐ)	ดุลการค้า
1971	29	30	59	- 1
1972	93	38	131	+ 55
1973	100	72	172	+ 28
1974	252	109	361	+ 143
1975	181	65	246	+ 116
1976	96	72	168	+ 24
1977	126	67	193	+ 59
1978	185	108	293	+ 77
1979	281	151	432	+130
1980	376	181	557	+ 195
1981	290	140	430	+ 150
1982	313	151	464	+ 162
1983	328	127	455	+ 201
1984	254	144	298	+ 110
1985	249	177	426	+ 172
1986	185	170	353	+ 15
1987	216	240	456	- 24
1988	239	323	562	- 84
1989	196	294	490	- 98

ที่มา : International Monetary Fund, *Direction of Trade 1982*, p.245 and
International Monetary Fund, *Direction of Trade 1990*, p.226.

ทว่าในกลางทศวรรษ 1970 สหภาพโซเวียตผู้นำค่ายโลกสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ พยายามเผยแพร่อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ และขยายอิทธิพลเข้าสู่ภูมิภาคเอเชียด้วยการรุกราน อัฟกานิสถาน สร้างความกังวลต่อภัยจากคอมมิวนิสต์ เพราะญี่ปุ่นกลัวว่าสหภาพโซเวียตอาจจะ ใช้เกาหลีเหนือเป็นสะพานเผยแพร่อุดมการณ์และอิทธิพลเข้ามายังญี่ปุ่น เพราะเกาหลีเหนืออยู่ใกล้ กับญี่ปุ่น ทำให้ญี่ปุ่นไม่ไว้วางใจเกาหลีเหนือ ประกอบกับชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์และการ ประกาศถอนตัวออกจากเอเชียของสหรัฐอเมริกาหลังพ่ายแพ้ในสงครามเวียดนาม ยิ่งสร้างความ กังวลแก่ญี่ปุ่นอย่างมากต่อภัยของคอมมิวนิสต์ จึงคงความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ ไว้เฉพาะแค่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเท่านั้น ส่วนความสัมพันธ์ทางการเมืองและการทูตยังไม่ พัฒนา แม้จะมีความพยายามที่จะปรับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน หลังจากที่เกาหลีเหนือ ขอมเจรจากับเกาหลีใต้เกี่ยวกับการรวมประเทศ ในปี ค.ศ. 1973 ก็ตาม¹² ซึ่งญี่ปุ่นสนับสนุนการ รวมประเทศเกาหลีด้วยสันติวิธี และสนับสนุนแนวความคิดเรื่อง "การรับรองไขว้" (cross recognition) ของนายเฮนรี คิสซิงเจอร์ (Henry Kissinger) อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่าง ประเทศของสหรัฐอเมริกา ที่เสนอให้มีการรับรอง 2 เกาหลี โดย 4 ประเทศมหาอำนาจ คือ สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นให้การรับรองเกาหลีเหนือ ในขณะที่เดียวกันสหภาพโซเวียตและจีนให้การ รับรองเกาหลีใต้¹³ ทั้งนี้ญี่ปุ่นคาดว่าหากเกาหลีสามารถรวมประเทศได้สำเร็จ หรือการรับรอง ไขว้ดังกล่าวประสบความสำเร็จ การปรับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือก็ จะมีความเป็นไปได้มากขึ้น แต่เกาหลีเหนือปฏิเสธแนวความคิดดังกล่าว เนื่องจากกลัวว่าจะเป็น การทำให้เกาหลีถูกแบ่งเป็น 2 ประเทศอย่างแท้จริง กระนั้นญี่ปุ่นยังไม่ลดละความพยายามที่จะ

¹² Masao Okonogi, "The political Dynamics of Japan - North Korea Relations," p. 339.

¹³ Hong Nack Kim, "Japan's Policy Toward North Korea Since 1965," p. 661 and p. 670.

ปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ ในปีค.ศ. 1976 รัฐบาลญี่ปุ่นเสนอแนวทางใหม่ โดยคาดว่า หากสหรัฐอเมริกาสามารถปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือได้ก่อน ญี่ปุ่นก็จะสามารถปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือได้สำเร็จเช่นกัน รัฐบาลญี่ปุ่นจึงได้เสนอตัวเป็นตัวกลางเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับเกาหลีเหนือ และเสนอให้มีการเจรจาการค้าและข้อตกลงด้านการประมง อีกด้วย¹⁴ แต่เกาหลีเหนือปฏิเสธข้อเสนอดังกล่าว อีกทั้งเกาหลีเหนือเริ่มเป็นหนี้ญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก เห็นได้จากเกาหลีเหนือเริ่มเสียเปรียบดุลการค้ากับญี่ปุ่นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1972 เป็นต้นมา (ดูตารางที่ 4) โดยมูลค่าการส่งออกของญี่ปุ่นไปเกาหลีเหนือมีมูลค่ามากกว่านำเข้าจาก เกาหลีเหนือหลายเท่า อีกทั้งพฤติกรรมการค้าการร้ายของเกาหลีเหนือจากเหตุการณ์พยายามลอบสังหารประธานาธิบดีปักจุงฮี (ซึ่งมีผลให้ภรรยาของประธานาธิบดีปัก จุงฮี เสียชีวิต) ในปี ค.ศ. 1979 ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือเสื่อมลง

เข้าสู่ช่วงทศวรรษ 1980 ญี่ปุ่นเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ เป็นรัฐบาลของนายนาคาโซเนะ ซึ่งเป็นพวกที่สนับสนุนเกาหลีใต้ต่อต้านเกาหลีเหนือ ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือจึงย่ำแย่ลงไปอีก และย่ำแย่มากขึ้นเมื่อญี่ปุ่นต้องดำเนินมาตรการคว่ำบาตร (sanction) ต่อเกาหลีเหนือถึง 2 ครั้ง อันเนื่องมาจากเหตุการณ์ลอบวางระเบิดที่เมืองยอกู ประเทศพม่าในปี ค.ศ. 1983 และเหตุการณ์ลอบวางระเบิดสายการบินเกาหลีใต้ในปี ค.ศ. 1987 ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับ

¹⁴ ทั้งนี้ นายกรัฐมนตรีมิกิ ได้ส่งรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ นาย Utsunomiya Tokuma ไปเกาหลีเหนือก่อนที่จะพบปะกับประธานาธิบดีฟอร์ดของสหรัฐอเมริกา ในความพยายามที่จะจัดให้มีการเจรจกันระหว่างเกาหลีเหนือและสหรัฐอเมริกา ดู Man Kyung Ha, "Condition for Peace in the Korean Peninsula and East Asia : Roles of the Major Power," *Korea Observer* 7:4 (1976), p. 375 , Man Kyung-ha, "A Trend Toward Two Koreas : The Problems and Prospects of Cross-Recognition by the Great Powers," *Korea Observer* 9:1 (Spring 1978), pp. 50-52 and Willaim R. Nester, "Japan and Two Koreas," p. 191.

เกาหลีเหนือจึงหยุดชะงักและขาดพัฒนาการ

จุดเริ่มสำคัญที่ทำให้ญี่ปุ่นหันมาปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนืออีกครั้ง คือ การที่ประธานาธิบดีโรห์ แท วู แห่งเกาหลีใต้ ได้เปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศใหม่ พร้อมจะสร้างความสัมพันธ์กับประเทศคอมมิวนิสต์ หรือที่เรียกว่า "northern policy" ขึ้นในปี ค.ศ. 1988¹⁵ และได้ประกาศถึงความเต็มใจที่จะช่วยญี่ปุ่นในการปรับความสัมพันธ์สู่ระดับปกติกับเกาหลีเหนือ ซึ่งญี่ปุ่นได้สนองตอบต่อนโยบายของประธานาธิบดีโรห์ แท วู อย่างกระตือรือร้น โดยประกาศจะ

¹⁵ northern policy หรือ northern diplomacy เป็นนโยบายปรับความสัมพันธ์กับประเทศคอมมิวนิสต์ ซึ่งเริ่มขึ้นครั้งแรก ในปี ค.ศ. 1983 โดยรัฐมนตรีต่างประเทศ Lee Bun-Suk ของเกาหลีใต้ แต่ในขณะนั้นจะนิยามประเทศคอมมิวนิสต์ไว้เพียงแค่สหภาพโซเวียตและจีนเท่านั้น ต่อมาในปี ค.ศ. 1988 ประธานาธิบดีโรห์ แท วู ของเกาหลีใต้ ได้นำมาขยายกรอบรวมประเทศคอมมิวนิสต์ทั้งหมด ทั้งสหภาพโซเวียต จีน ยุโรปตะวันออก และเกาหลีเหนือ ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการป้องกันการเกิดสงครามขึ้นในคาบสมุทรเกาหลี ต้องการให้คาบสมุทรเกาหลีมีสันติภาพ เสถียรภาพ และอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับประเทศคอมมิวนิสต์ และจะสามารถทำให้มีการรวมประเทศเกาหลีอย่างสันติในที่สุด ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมสันติภาพอย่างถาวรในคาบสมุทรเกาหลี เกาหลีใต้พร้อมจะให้ความร่วมมือกับเกาหลีเหนือ ในความพยายามที่จะปรับความสัมพันธ์กับประเทศที่เป็นพันธมิตรของเกาหลีใต้ รวมทั้งกับสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่นด้วย ดู Park Sang-Seeh, "Northern Diplomacy and Inter-Korea Relations," in *Korea Under Roh Tae Woo : Democratization, Northern Policy, and Inter-Korean Relations* (Canberra : ANU Printery, 1993), pp. 218-223 and Byung- Chul Seo, "Nordpolitik of Korea and Eastern Europe," *Korea and World Affairs* 13:4 (Winter 1989), pp. 751-752.

หารือกับเกาหลีเหนือทุกเรื่องโดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ ¹⁶ และเสนอให้มีการเจรจาหารือระหว่างเจ้าหน้าที่เกาหลีเหนือ เพื่อยุติปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ของการปรับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศทั้ง 2 ในปีค.ศ. 1989 อีกทั้งนายกรัฐมนตรีโนบุรุ ทาเคชิตะ ผู้นำญี่ปุ่นในขณะนั้นแสดงท่าทีต้องการปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ ด้วยการกล่าวแสดงความเสียใจต่อการกระทำของญี่ปุ่น ในช่วงที่เกาหลีตกอยู่ภายใต้การครอบครองของญี่ปุ่น ¹⁷ ซึ่งคำกล่าวนี้ถือเป็นการกล่าวขอโทษของญี่ปุ่นอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรกต่อการกระทำของตนในอดีต นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรีทาเคชิตะ ได้เรียกชื่อประเทศเกาหลีเหนืออย่างเป็นทางการว่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี เป็นครั้งแรก แทนที่เคยเรียกเกาหลีเหนือมาโดยตลอด ยังช่วยสร้างบรรยากาศอันน่ารื่นรมย์ของการหันหน้ามาเจรจาปรับความสัมพันธ์ต่อกัน ¹⁸ แต่บรรยากาศนี้ได้ยุติลงชั่วคราวเนื่องจากญี่ปุ่นเปลี่ยนรัฐบาล

¹⁶ Masao Okonogi, "Japan-North Korean Negotiations for Normalization : An Overview," in *The Changing Order in Northeast Asia and the Korean Peninsula* (Boulder : Westview Press, 1993), p. 201.

¹⁷ ไชยวัฒน์ คำชู, "ญี่ปุ่น," *เอเชียรายปี 1990/2533* (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 1990), หน้า 196 , Masao Okonogi , "Japan-North Korean Negotiations for Normalization : An Overview," p. 201. and Byung Chul Koh, "Ideology and Pragmatism in North Korea Foreign Policy," in *Korea Studies : New Pacific Currents* (Hawaii : University of Hawaii Press, 1994), p. 215.

¹⁸ ก่อนหน้านี้ญี่ปุ่นและเกาหลีเหนือได้มีการติดต่อทางการทูตระหว่างกันแล้ว แต่เป็นไปอย่างลับ ๆ เพื่อเจรจาปล่อยตัวลูกเรือประมง 2 คนที่ถูกเกาหลีเหนือจับตัวไปตั้งแต่ปี ค.ศ. 1983 โดยการเจรจาดังกล่าวมีขึ้นในเดือนมกราคมและเมษายน ค.ศ. 1986 ที่กรุงเวียนนา และในเดือนพฤษภาคมและตุลาคม ค.ศ. 1987 ที่กรุงปักกิ่ง ดู Byong Chul Koh, "Ideology and Pragmatism in North Korea Foreign Policy," p. 214.

ความสัมพันธ์ช่วงหลังสงครามเย็น (ค.ศ. 1990-1994)

กรอบพื้นฐานของนโยบายต่างประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือในช่วงสงครามเย็น คือสนธิสัญญาสถาปนาความสัมพันธ์ระดับปกติอย่างเป็นทางการ ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีใต้ในปี ค.ศ. 1965 ซึ่งตามสนธิสัญญานี้ญี่ปุ่นให้การรับรองว่า รัฐบาลของเกาหลีใต้เป็นรัฐบาลที่ถูกต้องชอบธรรมตามกฎหมายเพียงรัฐบาลเดียว ซึ่งถือเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการปรับความสัมพันธ์ระดับปกติระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ ประกอบกับปัญหาหนี้สินและพฤติกรรมการค้าการร้ายของเกาหลีเหนือ ทำให้การปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือไม่มีการพัฒนา ความสัมพันธ์ที่ทั้ง 2 ประเทศมีต่อกันจะเน้นไปทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าด้านอื่นใด ทั้ง ๆ ที่มีความพยายามขยายกรอบความสัมพันธ์ไปสู่ด้านการเมืองและการทูต แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ แม้จะกล่าวว่ส่วนหนึ่งที่ทำให้ทั้ง 2 ประเทศไม่ประสบความสำเร็จในการปรับความสัมพันธ์นั้นมีสาเหตุมาจาก ความแตกต่างทางอุดมการณ์และการเมืองก็ตาม แต่หลังจากที่สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตได้เจรจาตกลงจำกัดอาวุธนิวเคลียร์ในปลายทศวรรษ 1980 การที่ประเทศเยอรมันสามารถรวมเป็นประเทศเดียวกันได้สำเร็จในปี ค.ศ. 1989 อีกทั้งการล่มสลายของสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ. 1991 เป็นการแสดงให้เห็นถึงการสิ้นสุดของสงครามเย็น ที่เป็นการแข่งขันกันทางอุดมการณ์และการเมืองระหว่างประเทศมหาอำนาจนั้นได้ยุติลง ความแตกต่างทางอุดมการณ์และการเมือง จึงมิใช่ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญต่อการปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนืออีกต่อไป¹⁹ ญี่ปุ่นจึงได้พยายามหันมาปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนืออีกครั้งหลังจากที่ล้มเหลว มาโดยตลอดในช่วงสงครามเย็น ญี่ปุ่นเสนอให้มีการหารือเพื่อยุติ

¹⁹ ประธานาธิบดีคิม อิล ชุง แห่งเกาหลีเหนือ เน้นว่า ความแตกต่างทางการเมืองระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือไม่ถือเป็นอุปสรรคต่อการปรับความสัมพันธ์ทางการทูตระดับปกติอีกต่อไป ดู *North Korea News* 590 (5 August 1991), p. 2.

ปัญหาและอุปสรรคของการปรับความสัมพันธ์สู่ระดับปกติระหว่าง 2 ประเทศในปี ค.ศ. 1989 ทั้งนี้มีความเป็นไปได้ว่าญี่ปุ่นมีแผนการที่จะจัดตั้ง สำนักงานติดต่อ เพื่อเป็นตัวแทนในการเจรจาทางการทูตกับเกาหลีเหนืออย่างเต็มรูปแบบที่กรุงเปียงยางด้วย²⁰ แต่การเจรจาจำเป็นต้องเลื่อนไปปี ค.ศ. 1990 แทน เนื่องจากการเมืองภายในญี่ปุ่นเกิดการเปลี่ยนแปลง

อย่างไรก็ดีรัฐบาลญี่ปุ่นใหม่ภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีโตชิเกะ ไคฟู ได้แสดงจุดยืนเดินตามรอยรัฐบาลก่อน ที่ต้องการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเกาหลีเหนือ พร้อมระบุจะสร้างสัมพันธ์อันดีกับเกาหลีเหนือโดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ และต้องการที่จะส่งตัวแทนจากพรรคแอลดีพีและเอสดีพีเจ * เดินทางเยือนเกาหลีเหนือเพื่อหารือเกี่ยวกับการปรับความสัมพันธ์ระหว่างกัน²¹ ซึ่งเกาหลีเหนือได้ตอบสนองโดยการยอมให้สมาชิกพรรคแอลดีพีเดินทางเยือนเกาหลีเหนือได้ รัฐบาลญี่ปุ่นจึงได้ส่งนายคาเนมารุ ชิน อดีตรองนายกรัฐมนตรีและผู้นำอาวุโสของพรรค

²⁰ Seung Kyun Ko, “ Japan and Two Koreas : Japanese Policy Toward South Korea’s New Nordpolitik,” *Korea Observer* 22:2 (Summer 1991), p. 187.

*เดิมชื่อพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่นหรือเจเอสพี ต่อมาในปีค.ศ. 1993 ได้เปลี่ยนชื่อพรรคเป็นพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยญี่ปุ่น หรือเอสดีพีเจ จึงขอเรียกเอสดีพีเจ เพื่อจะได้ไม่สับสนในภายหลัง

²¹ Masao Okonogi , “ The Political Dynamics of Japan-North Korea Relations,” pp. 342-343, Hong Nack Kim, “Japan’s North Korea Policy in Post-Cold War Era,” *Korea and World Affairs* 8:4 (Winter 1994), p. 673 and “ North Korea Policy Toward Japan and United States in Post-Cold War Era,” *The Journal of East Asian Affairs* 6:2 (Summer/Fall 1992), p. 254.

แอลดีพี พร้อมด้วยนายทานาเบะ มาโกะโตะ เลขาธิการพรรคเอสดีพีเจ และคณะอีกรวม 55 คน²² เดินทางเยือนเกาหลีเหนือในวันที่ 24-28 กันยายน ค.ศ.1990 และในการเยือนครั้งนี้ นายคานามารุ ชิน ได้เข้าพบปะหารือกับประธานาธิบดีคิม อิล ชุงของเกาหลีเหนือด้วย นับเป็นครั้งแรกที่มีการพบปะหารือในระดับผู้นำของรัฐบาลทั้ง 2

นอกจากนี้ นายคานามารุ ชิน ในฐานะตัวแทนของพรรคแอลดีพี ได้ทำข้อตกลงกับพรรคแรงงานเกาหลีเหนือร่วมกับพรรคเอสดีพีเจด้วย * โดยข้อตกลงดังกล่าวเป็นข้อตกลงที่ญี่ปุ่นจะยอมตามความต้องการของเกาหลีเหนือที่สำคัญดังนี้ คือ

- 1) ญี่ปุ่นจะกล่าวขอโทษเกาหลีเหนืออย่างเป็นทางการ ต่อการกระทำของญี่ปุ่นในอดีต ซึ่งในระหว่างการเยือนดังกล่าว นายคานามารุ ได้กล่าวขอโทษต่อผู้นำเกาหลีเหนือ พร้อมนำจดหมายกล่าวขอโทษจากนายกรัฐมนตรีนายโคชิเก โคะฟูต่อประธานาธิบดีคิม อิล ชุงด้วย
- 2) ค่าปฏิกรรมสงคราม สัญญาว่าจะจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามชดเชยให้ตามที่เกาหลีเหนือเรียกร้อง และจะไม่ว่าจะมีความสัมพันธ์ทางการทูตด้วยหรือไม่ก็ตาม
- 3) แลกเปลี่ยนสำนักงานติดต่อ และสร้างความสัมพันธ์ทางการทูต²³

²² ไชยวัฒน์ คำชู, “ญี่ปุ่น,” *เอเชียรายปี 1991/2534*, หน้า 234.

* ข้อตกลงดังกล่าวเรียกว่าข้อตกลง 3 ฝ่าย (triparties agreement) ดูเนื้อหาของข้อตกลงในภาคผนวก ก.

²³ Jin Park, “Japan-North Korea : Normalization Talks Between Pyongyang and Tokyo,” *Japan Forum* 4:2 (1992), p. 116 and Hajime Izumi, “Japan : From Stability to Proaction,” in *Korea 1991 : The Road to Peace* (Boulder : Westview Press, 1992), p. 89.

ความสำเร็จในการเดินทางของนายคาเนมารุ ชิน และการลงนามในข้อตกลงดังกล่าว ช่วยผลักดันให้ญี่ปุ่นและเกาหลีเหนือเปิดเจรจาปรับความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยเริ่มแรกมีการเจรจาอย่างไม่เป็นทางการ 3 ครั้ง ในช่วงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม ค.ศ. 1990 ที่กรุงปักกิ่ง ประเทศจีน เพื่อหารือ กำหนดวาระในการเจรจา ซึ่งทั้งสองจะหยิบยกประเด็นสำคัญขึ้นมา หารือ และเจรจาด้วยกัน 4 ประเด็น คือ

- 1) การเปิดโทรศัพท์สายตรงระหว่างกัน
- 2) การจัดตั้งสำนักงานติดต่อ เพื่อดำเนินการเรื่องค่าปฏิกรรมสงคราม
- 3) ปัญหาหนี้สินที่เกาหลีเหนือมีกับญี่ปุ่น
- 4) ยกเลิกข้อจำกัดในการเดินทางไปมาระหว่างกัน²⁴

เกาหลีเหนือแสดงความเต็มใจที่จะเข้าร่วม เปิดเจรจาปรับความสัมพันธ์ด้วยการยอมปล่อยตัวลูกเรือ 2 คนที่จับตัวไว้ตั้งแต่เมื่อปี ค.ศ. 1983 โดยไม่มีการวางเงื่อนไขใด ๆ ด้วยท่าทีที่ตอบรับทั้งฝ่ายญี่ปุ่นและเกาหลีเหนือ ทำให้การเจรจาเพื่อปรับความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการได้เริ่มขึ้นในต้นปี ค.ศ. 1991 และดำเนินเรื่อยมาจนปลายปีค.ศ. 1992 รวมมีการเจรจาทั้งสิ้น 8 รอบด้วยกัน แต่การเจรจาทั้ง 8 รอบจบลงด้วยความล้มเหลว ซึ่งจะเป็นด้วยปัญหาและอุปสรรคใดนั้นจะทำการศึกษาและวิเคราะห์ในบทที่ 3

การที่ทั้งญี่ปุ่นและเกาหลีเหนือ ต่างหันหน้ามาเปิดเจรจาปรับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันในช่วงนี้ เป็นผลมาจากการที่โครงสร้างของระบบระหว่างประเทศเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพของสงครามเย็นได้ยุติลง เมื่อสหภาพโซเวียต ประเทศมหาอำนาจ และผู้นำค่ายโลกสังคมนิยม

²⁴ ไชยวัฒน์ คำชู, “ญี่ปุ่น,” *เอเชียรายปี 1991/ 2534* , หน้า 234.

นิยมคอมมิวนิสต์ล่มสลายในค.ศ. 1990 และส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เกิดสภาพที่ประเทศต่างค้าขายอุตสาหกรรมและการเมือง ยุติการเผชิญหน้า หันมาปรับความสัมพันธ์ต่อกัน โดยเฉพาะการปรับความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพโซเวียตกับเกาหลีใต้ ในปี ค.ศ. 1990 และการปรับความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเกาหลีใต้ ในปี ค.ศ. 1992

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่มีส่วนผลักดันให้ญี่ปุ่น หันหน้ามาปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือในช่วงหลังสงครามเย็น คือ

1) ผลสำเร็จของนโยบายปรับความสัมพันธ์กับประเทศคอมมิวนิสต์ของประธานาธิบดี โรห์ แท วู ของเกาหลีใต้²⁵ ที่สามารถปรับความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียต และการปรับความสัมพันธ์กับจีน มีส่วนผลักดันและกระตุ้นให้ญี่ปุ่น เร่งปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ เพราะญี่ปุ่นมองว่าทั้งจีนและสหภาพโซเวียตสร้างความสัมพันธ์กับทั้ง 2 เกาหลีแล้ว ในขณะที่ญี่ปุ่นยังไม่สามารถทำได้ ซึ่งอาจจะทำให้จีนและสหภาพโซเวียตมีอิทธิพลมากขึ้นในคาบสมุทรเกาหลี อันเป็นสิ่งที่ญี่ปุ่นไม่ต้องการ และถือเป็นการเสียเปรียบที่ญี่ปุ่น มีความสัมพันธ์กับเฉพาะเกาหลีใต้ เท่านั้น

²⁵ มีนักวิชาการญี่ปุ่นได้แสดงความเห็นว่า การที่เกาหลีใต้เปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศ ปรับความสัมพันธ์กับประเทศคอมมิวนิสต์ และสนับสนุนการปรับความสัมพันธ์ระหว่างเกาหลีเหนือกับญี่ปุ่นนั้น เกาหลีใต้คำนวณอย่างดีแล้วว่า หากญี่ปุ่นและเกาหลีเหนือสามารถปรับความสัมพันธ์ได้สำเร็จ จะเป็นการช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจของเกาหลีเหนือ และเมื่อเกาหลีเหนือมีพัฒนาการทางเศรษฐกิจดีขึ้น ก็อาจมีความเป็นไปได้ว่าจะทำให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองต่อไป ดู Masao Okonogi, "The Political Dynamics of Japan-North Korea Relations," pp. 31-34.

2) ญี่ปุ่นรู้สึกเสียหน้าที่เกาหลีได้ปรับความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียต โดยไม่มีการบอกกล่าวญี่ปุ่น และญี่ปุ่นกลัวว่าเกาหลีได้จะสามารถพัฒนาความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียตเกินหน้าเกินตาญี่ปุ่น เพราะตั้งแต่ที่ญี่ปุ่นได้สถาปนาความสัมพันธ์ระดับปกติอย่างเป็นทางการกับสหภาพโซเวียตขึ้นในปี ค.ศ. 1956 เป็นต้นมา ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสหภาพโซเวียตกลับไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควร ญี่ปุ่นจึงหันไปปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือเพื่อเป็นการตอบโต้ต่อการกระทำของเกาหลีใต้ครั้งนี้

3) ญี่ปุ่นต้องการเพิ่มบทบาทและอิทธิพลของตน ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งก้าวแรกที่จะแสดงให้เห็นถึง ความสามารถในการเป็นมหาอำนาจทางการเมือง ให้ทัดเทียมกับการเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ คือ ความสำเร็จในการปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ ซึ่งหากญี่ปุ่นปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือได้สำเร็จจริง ญี่ปุ่นจะเป็นผู้มีบทบาทในการช่วยผลักดันให้เกาหลีเหนือเปิดประเทศออกสู่สังคมนระหว่างประเทศ และช่วยผลักดันให้เกาหลีเหนือยอมรับแนวความคิดเรื่อง “การรับรองไขว้” และยินยอมให้มีการตรวจสอบโรงงานนิวเคลียร์ ที่ถือเป็นการช่วยสร้างและรักษาสันติภาพ และเสถียรภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือได้อีกทางหนึ่งด้วย

4) ญี่ปุ่นต้องการละทิ้งอดีตที่ขมขื่นและยาวนาน และยุติความทรงจำในช่วงยึดเกาหลีเป็นอาณานิคม ก่อนที่จะมีบทบาทเป็นผู้นำโลกในระเบียบโลกใหม่ได้อย่างเต็มที่

5) ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ หากญี่ปุ่นสามารถสถาปนาความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือได้สำเร็จ เกาหลีเหนือจะเป็นตลาดที่สำคัญและเป็นแหล่งวัตถุดิบต่อภาคอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นได้อย่างมาก เพราะญี่ปุ่นขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุดิบสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม

กรรมอันเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญของญี่ปุ่น นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้นักธุรกิจญี่ปุ่นเข้าไปลงทุนในเกาหลีเหนือที่มีอัตราค่าแรงต่ำได้อย่างสะดวก²⁶

ส่วนปัจจัยที่ผลักดันให้เกาหลีเหนือ หันหน้าปรับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นอย่างจริงจัง ในช่วงหลังสงครามเย็น คือ

1) กลัวถูกโดดเดี่ยวทางการทูต เนื่องจากประเทศพันธมิตร ทั้งสหภาพโซเวียตและจีน หันไปปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีได้

2) การลดความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ ของจีนและสหภาพโซเวียต ต่อเกาหลีเหนือ อันเนื่องมาจากทั้งจีนและสหภาพโซเวียตเองต่างมีปัญหาภายใน และต้องการพัฒนาเศรษฐกิจภายในของตนเช่นกัน จึงไม่อยู่ในฐานะที่จะช่วยเกาหลีเหนือได้อีกต่อไป เกาหลีเหนือจึงเบนเข้าหาญี่ปุ่น มหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ที่สามารถช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจที่ตกต่ำของเกาหลีเหนือได้อย่างมาก

3) ความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีใต้ เป็นสิ่งที่เกาหลีเหนือไม่พึงปรารถนา เกาหลีเหนือจึงต้องการที่จะชักจูงให้ญี่ปุ่นหันมามีความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือมากกว่า เกาหลีใต้ โดยการเอาเรื่องการปรับความสัมพันธ์มาเป็นปัจจัยสำคัญ²⁷

²⁶ Yoo Yoong Ock, "Pyongyang's Efforts to Improve Relations With Washington and Tokyo and Seoul's Position," *East Asian Reviews* 7:3 (Autumn 1995), p. 34-35 and Lee Eu-gene, "N.Korea-Japan Rapprochement and Inter-Korean Relations," *Korea Focus* 3:3 (May-June 1995), pp. 28-29.

²⁷ Brian Bridges, *Japan and Korea in the 1990s : From Antagonism to Adjustment* (Vermont : Edward Elgar, 1993), pp. 18-19.

4) เกาหลีเหนือคาดว่าพรรคเสรีประชาธิปไตยอาจจะไม่ได้รับการเลือกตั้งมากพอ ที่จะจัดตั้งเป็นพรรครัฐบาลได้ เพราะเกิดเรื่อง Recruit Scandal ซึ่งเป็นโอกาสที่จะทำให้พรรคสังคมนิยมญี่ปุ่นหรือ เจเอสพีสามารถ เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดตั้งรัฐบาลได้ โอกาสที่จะปรับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นได้สำเร็จมีมากขึ้น แต่ทว่าพรรคเสรีประชาธิปไตย หรือแอลดีพี ยังคงได้รับการเลือกตั้งมากพอ ที่จะจัดตั้งเป็นรัฐบาลได้ต่อไป เกาหลีเหนือจึงหลีกเลี่ยงที่จะไม่ติดต่อกับพรรคเสรีประชาธิปไตยนี้อีกไม่ได้อย่างแน่นอน จึงเริ่มหันมาเจรจาด้วย²⁸

ถึงแม้ว่าสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศในช่วงหลังสงครามเย็น และปัจจัยภายในทั้งของ ญี่ปุ่นและเกาหลีเหนือ ดังกล่าวข้างต้นต่างผลักดันให้ทั้งสองประเทศ เร่งปรับความสัมพันธ์ต่อกัน แต่ก็ไม่สามารถทำให้ทั้งสองประเทศปรับความสัมพันธ์ต่อกันได้สำเร็จ อย่างไรก็ตามก็ตีความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างประเทศทั้งสอง ในช่วงหลังสงครามเย็น กลับเพิ่มปริมาณมากขึ้น (ดูตารางที่ 5) และเพิ่มมากขึ้นหลังจากที่เกาหลีเหนือ สามารถเจรจายุติปัญหานิวเคลียร์กับสหรัฐอเมริกาในช่วงปลายปี ค.ศ. 1994

²⁸

Hong Nack Kim, "Japan's Relations with North Korea," *Current History* 60:555 (April 1991), pp. 165-166 , "Japan and North Korea : Normalization Talks between Pyongyang and Tokyo," in *Korea and the World : Beyond the Cold War* (Boulder : Westview Press, 1994), p. 114 and Lee Eu-gene, "N.Korea-Japan Rapprochement and Inter-Korean Relations," p. 29

ตารางที่ 5 : มูลค่าการค้าที่ญี่ปุ่นทำกับเกาหลีเหนือระหว่างปี ค.ศ. 1990-1995

ปี ค.ศ.	ส่งออก (ล้านเหรียญสหรัฐ)	นำเข้า (ล้านเหรียญสหรัฐ)	รวม (ล้านเหรียญสหรัฐ)	ดุลการค้า
1990	176	298	474	- 122
1991	224	275	499	- 51
1992	223	255	478	- 32
1993	221	244	465	- 23
1994	171	327	498	- 156
1995	257	336	593	- 79

ที่มา : International Monetary Fund, *Direction of Trade Statistics*

Yearbook 1996 (Washington D.C. : International Monetary Fund, 1996); p. 269.

ความเป็นไปได้ที่ญี่ปุ่นและเกาหลีเหนือ จะหันหน้าเปิดเจรจาปรับความสัมพันธ์ทางการทูตรอบใหม่ เริ่มขึ้นหลังจากปัญหานิวเคลียร์ได้คลี่คลายลง จากการที่เกาหลีเหนือสามารถเจรจากับสหรัฐอเมริกาได้สำเร็จ และลงนามในข้อตกลงร่วมกันในวันที่ 21 ตุลาคม ค.ศ.1994 ที่กรุงเจนีวา ทั้งนี้ความเป็นไปได้นี้ดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น เมื่อรัฐบาลญี่ปุ่นในขณะนั้นเป็นรัฐบาลผสม 3 พรรค ประกอบด้วยพรรคเอสดีพีเจ พรรคแอลดีพี และพรรคซางักงาเกะ โดยพรรคเอสดีพีเจ เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลผสม นับเป็นครั้งแรกที่พรรคเอสดีพีเจได้เป็นรัฐบาล นับแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา

เมื่อพรรคเอสดีพีเจ ซึ่งเป็นพรรคที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพรรคแรงงานของเกาหลีเหนือมาตั้งแต่ค.ศ. 1963²⁹ และพยายามผลักดันให้รัฐบาลก่อน ๆ ของญี่ปุ่นปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือมาโดยตลอด ได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลญี่ปุ่น พรรคเอสดีพีเจจึงไม่รอช้าที่จะดำเนินการตามจุดมุ่งหมายของพรรค คือ ปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ โดยนายกรัฐมนตรีมูรายามา ได้กล่าวแสดงความเต็มใจ ที่จะเปิดเจรจาปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือโดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ³⁰ และประกาศจะใช้ความพยายามทุกวิถีทางที่จะสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีเหนือทันทีที่เป็นไปได้ โดยคาดว่าจะเปิดเจรจาในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1994³¹ นอกจากนี้ นายคูนึฮิโกะ ไชโตะ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของญี่ปุ่นในขณะนั้น ได้กล่าวว่าญี่ปุ่นจะไม่ยับยั้งประเด็นหญิงญี่ปุ่นที่ถูกลักพาตัว ขึ้นมาเป็นประเด็นในการเจรจาปรับความสัมพันธ์รอบใหม่กับเกาหลีเหนืออีกด้วย³² เกาหลีเหนือจึงตอบสนองต่อท่าทีของญี่ปุ่น ด้วยการส่งผู้แทนเกาหลีเหนือเยือนญี่ปุ่น ในกลางเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1994 เพื่อหารือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลญี่ปุ่นในการเปิดเจรจารอบใหม่³³ และในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1995 รัฐบาล

²⁹ Hong Nack Kim, "Japan's North Korea Policy in the Post-Cold War Era," p. 691.

³⁰ จริง ๆ แล้วในช่วงที่สหรัฐอเมริกาและเกาหลีเหนือเจรจาแก้ไขปัญหานิวเคลียร์ในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคม ค.ศ. 1994 ญี่ปุ่นได้ส่งผู้แทนไปเจรจากับนักการทูตเกาหลีเหนืออย่างไม่เป็นทางการในกรุงปักกิ่ง และเจนีวาในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1994 เพื่อหารือเกี่ยวกับการเจรจารอบใหม่ ดู Hong Nack Kim, "Japan's North Korea Policy in the Post-Cold War Era," pp. 689-690.

³¹ Barry K. Gills, "Prospect for Peace and Stability in Northern Asia : The Korean Conflict," *Conflict Studied* 278 (February 1995), p. 22.

³² Lee Eu-gene, "N. Korea-Japan Rapprochement and Inter-Korean Relations," p. 34.

³³ *Japan Newsletter* 44:43, (18 November 1994), p. 2.

ญี่ปุ่นได้ส่งผู้แทนจากรัฐบาลผสม 3 พรรค ซึ่งนำโดยอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ Michio Watanabe เยือนเกาหลีเหนือเพื่อหารือเกี่ยวกับการเปิดเจรจาปรับความสัมพันธ์รอบใหม่กับพรรคแรงงานของเกาหลีเหนืออีกเช่นกัน และเพื่อความคืบหน้าในการปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ ทั้ง 2 ฝ่ายได้เห็นพ้องต้องกันว่าจะไม่หยิบยกเอาข้อตกลง 3 ฝ่ายที่ทำขึ้นระหว่างพรรคแอลดีพีและเอสดีพีเจและพรรคแรงงานเกาหลีเหนือ เมื่อปีค.ศ. 1990 ขึ้นมาเป็นประเด็นในการเจรจา³⁴

การเดินทางเยือนของอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ Michio Watanabe ของญี่ปุ่นครั้งนี้ ได้ทำข้อตกลงใหม่เป็นข้อตกลง 4 ฝ่ายระหว่างพรรคเอสดีพีเจ พรรคแอลดีพี พรรคซาคิงากะและพรรคแรงงานเกาหลีเหนือโดยภายใต้ข้อตกลง 4 ฝ่ายนี้ได้ระบุถึงความต้องการที่จะยุติ “อดีตอันขมขื่น” (unfortunate past) ระหว่างกัน และจะพยายามเปิดเจรจาปรับความสัมพันธ์ครั้งใหม่ทันทีที่เป็นไปได้โดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ³⁵ ซึ่งนายกรัฐมนตรีมูรายามาและ

³⁴ *Japan Newsletter* 45:12 (7 April 1995), p. 2. and Jhe Seong-Ha, “North Korea’s Rapprochement with U.S. and Japan,” *Korea Focus* 4:4 (July-August 1996), p. 67

³⁵ ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1995 ตัวแทนจากรัฐบาลผสมญี่ปุ่น ซึ่งประกอบด้วยพรรคเอสดีพีเจ พรรคแอลดีพี และพรรคซาคิงากะ ได้ลงนามในข้อตกลงกับ พรรคแรงงานเกาหลีเหนือโดยข้อตกลงดังกล่าวเป็นไปเพื่อเปิดเจรจาปรับความสัมพันธ์บนหลักการ 4 อย่างด้วยกัน คือ 1) จะสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการทันทีที่เป็นไปได้ 2) การเจรจาจะเริ่มขึ้นโดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ 3) การเจรจาจะดำเนินด้วยความเข้าใจซึ่งกันและกัน และ 4) การเจรจาจะดำเนินการโดยตรงจากรัฐบาลทั้งสอง ดู ภาคผนวก ข. หรือ Kim Yong-ho, “Pyongyang’s Foreign Relations,” *Korea Focus* 4:2 (January-February 1996), p. 49 , Lee Eu-gene, “N.Korea-Japan Rapprochement and Inter-Korean Relations,” p. 22 and *Japan Newsletter* 45:13 (7 April 1995), p. 2.

รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศโยเฮอิ โคโนะของญี่ปุ่น ก็ได้ออกมาข่าและยืนยันที่จะปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ และให้คำมั่นต่อข้อตกลง 4 ฝ่ายดังกล่าวว่าเป็นการสร้างโอกาสอันดีต่อการรื้อฟื้นการเจรจาปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ³⁶ ประกอบกับในช่วงนี้เกาหลีเหนือประสบกับภัยธรรมชาติและภาวะทางเศรษฐกิจตกต่ำอย่างหนัก ประชาชนอดอยากขาดแคลนอาหาร ญี่ปุ่นจึงแสดงความมีน้ำใจด้วยการบริจาคข้าวจำนวน 5 แสนตันให้แก่เกาหลีเหนือ โดยจะใช้การเจรจาเรื่องการให้ความช่วยเหลือนี้เป็นการปูทางสู่การเปิดการเจรจาปรับความสัมพันธ์รอบใหม่กับเกาหลีเหนือไปด้วย³⁷ แต่จำต้องชะงักลงชั่วคราว เนื่องจากปัญหาการเมืองภายในญี่ปุ่น นายกรัฐมนตรีมูระยามา ประกาศลาออกจากตำแหน่ง กระนั้นผู้นำใหม่ของญี่ปุ่นยังคงแสดงจุดยืนที่จะปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ และในช่วงเดือน มีนาคม ค.ศ. 1996 สถาบันวิจัยด้านการต่างประเทศ ของกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น ได้ส่งตัวแทนไปเยือนเกาหลีเหนือ ในขณะที่เกาหลีเหนือส่งรองอธิบดีฝ่ายเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก เยือนญี่ปุ่น เพื่อหารือเกี่ยวกับการเปิดเจรจาปรับความสัมพันธ์รอบใหม่³⁸ นอกจากนี้ผู้แทนของทั้งญี่ปุ่นและเกาหลีเหนือมีการพบปะกันอีกหลายครั้ง ในช่วงเดือนมิถุนายน และสิงหาคม ค.ศ. 1996 เพื่อหารือเกี่ยวกับการรื้อฟื้นการเจรจาปรับความสัมพันธ์อีกเช่นกัน³⁹ ซึ่งนายกรัฐมนตรีเรียวกาโร ฮาชิโมโตะ ของญี่ปุ่นได้ออกมายืนยันว่า ญี่ปุ่นและเกาหลีเหนือกำลังเตรียมการเปิดเจรจารอบใหม่อยู่⁴⁰ อย่างไรก็ดีจนถึงสิ้นปี ค.ศ. 1996 ยังไม่มีรายงานว่าทั้งสองประเทศได้เปิดการเจรจารอบใหม่แต่อย่างใด

³⁶ *Japan Newsletter* 45:13 (7 April 1995), p. 2.

³⁷ *Japan Newsletter* 45:25 (June 30, 1995), p. 1.

³⁸ Jhe Seong-ho, "North Korea's Rapprochement with U.S. and Japan," p. 68.

³⁹ *East Asian Review* 8:1 (Spring 1996), 116.

⁴⁰ "North Korea, Japan Start Talks on Normalization of Ties," *Vintage Point*

19:11 (November 1996), p. 49 and *Korea Newsreview* (June 29, 1996), p. 7.

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่น กับเกาหลีเหนือ เริ่มพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น โดยในช่วงสงครามเย็น ทั้งสองประเทศยังไม่จริงจัง ต่อการเจรจาปรับความสัมพันธ์ระหว่างกัน แต่หลังจากสภาพของสงครามเย็นได้ยุติลง สหภาพโซเวียต ประเทศมหาอำนาจที่สำคัญ ล่มสลาย และเปลี่ยนแปลงนโยบาย ปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีได้ รวมทั้งจีน ประเทศมหาอำนาจหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็เปลี่ยนแปลงนโยบาย ปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีได้ ได้กระตุ้นและผลักดันให้ ญี่ปุ่นและเกาหลีเหนือ หันหน้ามาเปิดเจรจาปรับความสัมพันธ์ต่อกันอย่างจริงจัง โดยสภาพแวดล้อมภายในของประเทศทั้งสอง เป็นปัจจัยเสริมในการผลักดันให้ทั้งสองประเทศเร่งปรับความสัมพันธ์ต่อกันในช่วงหลังสงครามเย็น อย่างไรก็ตามความพยายามดังกล่าวกลับไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งจะเป็นด้วยปัญหาและอุปสรรคใดจะทำการศึกษาและวิเคราะห์ต่อไปในบทที่ 3